

INHOUDSOPGAVE

WERKWIJZE EN OPTREDEN VAN DE POLITIEDIENSTEN DIE TE MAKEN HEBBEN MET HET PROSTITUTIEMILIEU	1
1. ONDERZOEKSVERRICHTINGEN	1
2. VOORNAAMSTE VASTSTELLINGEN	1
2.1. Perceptie van het politieoptreden -----	1
2.2. Uitvoering van de politiecontroles-----	2
2.3. Lokaal prostitutiebeleid-----	2
2.4. Alternatieve vormen van prostitutie-----	2
2.5. Strijd tegen gedwongen prostitutie -----	3
2.6. Fenomeen ‘loverboys’ -----	4
2.7. Vorming -----	4
2.8. Inbreng van de parketten -----	5
3. VOORTZETTING VAN HET ONDERZOEK	5

WERKWIJZE EN OPTREDEN VAN DE POLITIEDIENSTEN DIE TE MAKEN HEBBEN MET HET PROSTITUTIEMILIEU¹

1. ONDERZOEKSVERRICHTINGEN

Ter aanvulling van eerder verrichtte onderzoeken werd een onderzoek gevoerd in Sint-Truiden en langs de gewestweg tussen Kortrijk en Gent. Deze laatste loopt over verschillende lokale politiezones, wat een interessant licht werpt op eventuele samenwerkingsproblemen tussen de zones. In het Franstalig landsgedeelte vond onderzoek plaats te Charleroi, Gembloux, Seraing en Sombreffe. Ten slotte vond een opvolgingsonderzoek plaats naar de situatie te Antwerpen en Luik. Daarnaast vonden gesprekken plaats met de voornaamste actoren in de strijd tegen de mensenhandel in de betrokken arrondissementen.

2. VOORNAAMSTE VASTSTELLINGEN

2.1. PERCEPTIE VAN HET POLITIEOPTREDEN

In het Vlaamse landsgedeelte werden bijkomende onderzoeken uitgevoerd in Sint-Truiden en langs de gewestweg tussen Kortrijk en Gent. Op beide locaties was de meerderheid van de diensters Franstalig. In Sint-Truiden zijn zij in hoofdzaak afkomstig uit Wallonië en in het bijzonder uit het Luikse. Langs de gewestweg heeft meer dan de helft van de diensters de Franse nationaliteit. Het merendeel is afkomstig uit de streek van Roubaix en woont in Tourcoing. De bevindingen van deze onderzoeken sluiten aan bij de reeds gevoerde onderzoeken te Antwerpen, Gent en Oostende, waarover verslag werd gegeven in het tussentijds verslag 2001². Over het algemeen zijn de respondenten tevreden over het optreden van de politie, dat zij door de band als correct, beleefd en zelfs vriendelijk bestempelen.

Wanneer er een beroep gedaan wordt op de politie, ligt de responstijd zoals ingeschat door de respondenten gemiddeld rond de 10 minuten. Over het algemeen is men tevreden over de kwaliteit van de politie-interventie. Hierbij wordt vooral een objectief optreden op prijs gesteld, waarbij de hoedanigheid van de dienst niet in haar nadeel speelt, evenals enige feedback met betrekking tot de verdere afhandeling van de zaak.

Er heerst in bijna alle gevallen een groter onveiligheidsgevoel 's nachts en tijdens het weekend. Hoewel de respondenten de indruk hebben dat er net in die periodes minder politiemensen worden ingezet, is dat niet steeds het geval. In het Antwerpse Schipperskwartier overheerst bijvoorbeeld de indruk dat er tijdens het weekend minder politiecapaciteit wordt ingezet in de wijk. In werkelijkheid wordt er juist meer personeel ingezet, doch in burgerkledij. Dit laatste komt eigenlijk tegemoet aan een andere verzuchting van de prostituees, namelijk een vorm van politietoezicht die hun klanten niet afschrikt. Zij zien dan ook het liefst politiepatrouilles te voet en in burgerkledij. Over het algemeen controleert de lokale politie de identiteitsdocumenten en kijkt, in voorkomend geval een personeelsregister of werk- of huurcontract na. In de meeste zones wordt bij de indiensttreding een foto van de dienst genomen of vraagt men haar een foto of een kopie van de identiteitskaart te overhandigen. Uitzonderlijk worden er vingerafdrukken genomen. In sommige zones organiseert men een soort interview, waarin gepeild wordt naar de familiale situatie, de werksituatie en de motieven voor het werken als prostituee.

Uit de randinformatie die bij het overlopen van de vragenlijst wordt gegeven, blijkt dat de diensters dikwijls niet weten met welke politiedienst zij geconfronteerd worden en welke hun rechten zijn met betrekking tot het nemen van foto's, vingerafdrukken en het verschaffen van persoonsgebonden informatie. De frequentie van de controles neemt door de band af naarmate de diensters beter gekend worden bij de politie en zij geen aanleiding geven tot problemen of incidenten. Diensters die de Belgische nationaliteit hebben, worden doorgaans

minder vaak gecontroleerd, wat logisch is aangezien vooral het illegaal verblijf in het land in voorkomend geval als drukkingsmiddel wordt gebruikt door eventuele pooiers.

Sommige respondenten zouden liever door vrouwelijke politieambtenaren worden gecontroleerd, anderen vinden dan weer dat mannelijke politieambtenaren zich vriendelijker tegenover hen opstellen dan hun vrouwelijke collega's.

2.2. UITVOERING VAN DE POLITIECONTROLES

Er blijkt steeds meer onderling overleg te worden gepleegd tussen de bevoegde politiediensten van de steden die het meest te kampen hebben met het prostitutieprobleem, wat een coherent geïntegreerd beleid enkel ten goede kan komen. Het succes van door-gedreven controles brengt eerder geografische verplaatsingen teweeg dan verschuivingen naar alternatieve vormen van prostitutie. Zo werden na de verscherping van de controles in het gerechtelijk arrondissement Hasselt een aantal bars geopend in naburige arrondissementen, waaronder Tongeren.

Men opteert soms voor zeer uiteenlopende beleidsopties inzake controle: zo mogen in Gent uitsluitend de leden van de cel Meprosh controles in de bars uitvoeren, terwijl in Sint-Truiden ook de interventiediensten, in het raam van een actieplan tegen prostitutie, geregeld controles dienen uit te voeren.

De routinecontroles worden normaliter uitgevoerd door de lokale politie, die voor meer gerichte controles en acties goed blijkt samen te werken met de gerechtelijke dienst van het arrondissement (GDA). Een uitzondering op deze regel wordt gevormd door Charleroi, waar alle controles worden uitgevoerd door de GDA, die evenwel de lokale politie daarbij betreft.

2.3. LOKAAL PROSTITUTIEBELEID

In een aantal zones wordt een taks geheven op de prostituees die als dienstster zijn ingeschreven in een bar. Zo wordt er in Sint-Martens-Latem een taks geheven die per dienstster momenteel 500 € bedraagt. In de toekomst zou deze verhoogd worden tot 1500 € per dienstster. Sint-Truiden hanteert drie tarieven, naar gelang van het aantal dienststers werkzaam in de bar.

De ervaring in de verschillende steden leert dat er zeer snel dient te worden opgetreden tegen elke vorm van verloedering van de prostitutiebuurten. Deze vormt immers een voedingsbodem voor verschillende vormen van randcriminaliteit zoals drugshandel, het verboden kansspel 'balletje balletje', intimidatie, agressie, diefstallen, vandalisme, enz. De ervaring in het Antwerpse Schipperskwartier leert dat het niet voldoende is een buurt 'op te kuisen', maar dat men voortdurend alert dient te zijn om te beletten dat bepaalde criminele geledingen in het prostitutiemilieu, die latent aanwezig blijven, opnieuw aan invloed winnen. Zoals uitvoerig wordt beschreven in het tussentijds verslag van 2001, worden verschillende strategieën aangewend om het fenomeen raamprostitutie onder controle te houden. In een aantal steden, waaronder Gent en Sint-Truiden, wordt gewerkt met het statuut van een bar en de verplichtingen die daaruit voortvloeien met betrekking tot de aangifte van het personeel en de inschrijving in het personeelsregister. In Antwerpen, waar de raamprostitutie niet gebeurt in bars, beschouwt de lokale politie prostitutie als arbeid. Er wordt geopperd dat een dergelijke visie een aantal mogelijkheden biedt om meer greep te krijgen op het fenomeen. Soortgelijke tendensen tekenen zich af in andere zones, onder meer in Sint-Truiden, waar zelfs sprake is van een project rond kwaliteitslabels. Anderzijds wordt er door de baruitbaters op gewezen dat het zeer moeilijk is om meisjes legaal in te schrijven en dat de druk om hen zonder inschrijving te laten werken zeer groot is. Een belangrijke categorie potentiële dienststers wenst deze activiteit immers louter als occasionele bijverdienste uit te oefenen, zonder het stigma te krijgen van prostituee of last te krijgen met sociale of arbeidsinspectie.

2.4. ALTERNATIEVE VORMEN VAN PROSTITUTIE

Andere, minder zichtbare vormen van prostitutie nemen toe, zonder dat er sprake is van een echte verschuiving aangezien de raamprostitutie over het algemeen status quo blijft. Zolang

er gewerkt wordt met privé-ontvangst en escort via aankondigingen in (streek)kranten is het fenomeen, dikwijls in samenwerking met de sociale inspectiedienst, nog beheersbaar, hoewel veel arbeidsintensiever dan de controle op raamprostitutie en bars. De toename van meer verdoken vormen van prostitutie zorgt voor een herschikking van de werklust van de lokale politie naar de Gerechtelijke diensten arrondissement (GDA) die, met uitzondering van de recherche van de lokale politie van Antwerpen, belast zijn met de opvolging van deze prostitutievormen. Het fenomeen kan ernstiger proporties aannemen indien deze vorm van prostitutie gepaard gaat met organisatie en dwang. Zo werd bijvoorbeeld in het Hasseltse vastgesteld dat er binnen de privé-prostitutie nogal wat mobiliteit bestaat tussen verschillende adressen, wat een achterliggende organisatie impliceert. Echt verontrustend is echter het fenomeen waarbij – meestal jonge en illegaal in het land verblijvende – meisjes in drankgelegenheden worden aangeboden voor prostitutie, die elders doorgaat in een hotel of voertuig. Het gaat dan dikwijls om drankgelegenheden met Turkse uitbaters en onder de maatschappelijke vorm van een vereniging zonder winstoogmerk. De meisjes die worden aangeboden en hun pooiers zijn meestal van Oost-Europese of Slavische afkomst. Er is tevens een duidelijke tendens van samenwerking tussen verschillende nationaliteiten en verschillende etnische origines, die ook merkbaar is in de mensensmokkel.

Aangezien hij dicht bij de lokale gemeenschap staat, zou de wijkinspecteur een belangrijke signaalfunctie kunnen waarnemen bij de opsporing van deze vormen van prostitutie die, door hun aard, meestal zorgen voor een zekere mate van overlast in de wijk. Dit impliceert dat er meer gerichte vorming dient te worden gegeven aan deze doelgroep, zowel naar het herkennen van de symptomen van het fenomeen als in het gebruik van informatieverlagen.

2.5. STRIJD TEGEN GEDWONGEN PROSTITUTIE

Zeer uitzonderlijk wordt er melding gemaakt van dwang of pogingen tot afpersing met bescherming tegen betaling. Wel blijkt uit het onderzoek te Luik dat een aantal ontmoete personen niet beschikten over de vereiste identiteitsdocumenten om legaal in het land te verblijven. De oorsprong van deze personen varieert naargelang de periode waarin zij actief werden in de prostitutie, waarbij vrouwen van Afrikaanse origine de meisjes opvolgden afkomstig uit het Oostblok. Een persoon in het bijzonder schijnt daarin een belangrijke rol te spelen en mogelijk zelfs aan de basis te liggen van de verschillende recente acties die een ruime weerklank vonden in de pers. Deze persoon werd herhaaldelijk aangehouden en van zijn vrijheid beroofd en verbleef ten tijde van ons onderzoek in de gevangenis.

In Antwerpen wordt 'off the record' geklaagd over huisjesmelkerij, met huurbedragen die rond de 750 € per week schommelen. In het verleden werd in Antwerpen succesvol opgetreden tegen huisjesmelkerij. Eigenaars en verhuurders die panden ter beschikking stellen van exploitatie van prostitutie worden, indien hiertoe voldoende bewijslast voorhanden is, vervolgd op grond van het verwerven van abnormale winsten.

In sommige steden nemen de privé-prostitutie en de escort een georganiseerde vorm aan met mobiliteit tussen verschillende lokaties, wat doet vermoeden dat er achterliggende dwang en tewerkstelling van illegalen mogelijk zijn. Pooiers zijn echter over het algemeen niet massaal vertegenwoordigd binnen deze sector van prostitutie.

Nog verontrustender is de evolutie van het aanbieden van meisjes in drankgelegenheden, de moeilijkst te controleren vorm van prostitutie.

Een aanpak die resultaten oplevert, is om zoveel mogelijk aan prostituees die illegaal in het land verblijven te suggereren een beroep te doen op het statuut van slachtoffer van mensenhandel. Geregeld leidt dit, na een verblijf in een gespecialiseerd onthaalcentrum, tot verklaringen. Wat de gerechtelijke onderzoeken inzake prostitutie in bars betreft, lijkt het patrimoniumonderzoek en de inbeslagname en verbeurdverklaring van bezittingen een effectieve en efficiënte techniek te zijn. De buurt moet immers duidelijk zien dat er concrete maatregelen worden genomen.

Bij andere organisatievormen, zoals in het Antwerpse Schipperskwartier lijkt de inzet van een

‘kaalplukteam’ dan weer ineffectief omdat de daders meestal over weinig vermogen beschikken in België en hun winsten onmiddellijk doorsluizen naar het land van herkomst.

In het Waalse landsgedeelte blijkt een geïntegreerde aanpak van de prostitutie zich af te tekenen, zowel op het niveau van de controles als op het niveau van de recherche en de informatieverwerking. De rol van de gerechtelijk directeur blijkt primordiaal teneinde de politionele acties en strategieën te plannen en te coördineren op het niveau van het arrondissement.

Criminelen van Albanese afkomst blijken sterk actief op het gebied van prostitutie. De ervaring leert dat de politie kort op de bal dient te spelen door onmiddellijk op te treden zodra de eerste tekenen zichtbaar worden. Het Hasseltse parket stelde vast dat ook de Bulgaren opkomen in de mensenhandel. Tevens blijken Turken en Marokkanen in sommige zones in toenemende mate actief. In het prostitutiemilieu zijn naast de Albanezen vooral Nigeriaanse groepen of bendes actief, waarin de *modus operandi* eerder gericht is op misbruik van de asielpcedure en gebruik van valse of vervalste verblijfsdocumenten. Ook hier is sprake van dwang, zij het soms subtieler via vooedoopraktijken, teneinde de reiskosten terug te betalen.

Zowel in het raam van de interviews als bij de navolgende werkbezoeken en gesprekken met politieverantwoordelijken en parketmagistraten wordt gewag gemaakt van randcriminaliteit, in het bijzonder drugshandel.

2.6. FENOMEEN ‘LOVERBOYS’

Wat het fenomeen ‘loverboys’ betreft, dient het antwoord te worden genuanceerd. Er werd tot op heden geen aanwijzing gevonden dat dergelijke praktijken in België bestaan, althans niet in de vorm waarin melding werd gemaakt in de pers: het doelbewust selecteren van tieners in scholen en ze vervolgens isoleren van hun familiale omgeving en geleidelijk aan introduceren in het prostitutiemilieu. De oorspronkelijke berichtgeving in de pers zou te wijten zijn aan een onderzoek in Antwerpen, waarin de these van de loverboy werd ontkracht. Er worden overigens slechts hoogst uitzonderlijk minderjarigen aangetroffen in het Antwerpse prostitutiemilieu. Ook in andere gerechtelijke arrondissementen werd het fenomeen als dusdanig niet aangetroffen. Alleen in het Gentse werd op het niveau van het parket melding gemaakt van gevallen in het verleden waarbij voornamelijk Belgen van allochtone afkomst, crimineel actief, een relatie aangingen met zestienjarige meisjes die bij hun meerderjarigheid soms in de prostitutie werden geplaatst. Het ging om jongeren die in bendeverband functioneerden, wat overigens aanleiding gaf tot een bendeoorlog, zodat de meisjes duidelijk wisten in welk milieu zij terecht kwamen en ook hier niet echt sprake is van de subtiële strategie van misleiding die wordt geassocieerd met de ‘loverboy’. Bij de GDA Gent zijn evenmin gevallen gekend die met dat fenomeen in verband kunnen worden gebracht.

2.7. VORMING

De basisopleiding voor het basiskader voorziet in een aantal uren opleiding, gericht op het situeren van het fenomeen mensenhandel in de sociaal-economische context en de gevolgen ervan, een beschrijving van het belang van de controle op bars en cabaretten en de tussenkomst en de vaststellingen inzake inbreuken op de vreemdelingenwet (minimum 19 uren). In dit laatste onderdeel wordt de problematiek van de mensenhandel behandeld, inclusief de vreemdelingenwet (voorwaarden tot toegang, verblijf en vestiging), paspoortcontrole, visa en controlestempels, beroep op gespecialiseerde diensten, te nemen maatregelen en specificiteiten met betrekking tot vaststellingen terzake, verhoor en het opstellen van proces-verbaal.

In de gespecialiseerde opleiding voor het basiskader, met het oog op toegang tot de ‘gerechtelijke pijler’, zijn vier lessen voorzien met betrekking tot de mensenhandel en twaalf uren met betrekking tot de strijd tegen misdaadorganisaties.

Voortgezette opleiding in het domein van de mensenhandel ligt ter studie, op initiatief van de

Algemene directie gerechtelijke politie/Directie van de bestrijding van de criminaliteit tegen personen maar werd nog niet geïmplementeerd.

2.8. INBRENG VAN DE PARKETTEN

Op het niveau van het parket wordt steeds meer thematisch, planmatig en projectmatig gewerkt. De aanpak van het fenomeen prostitutie gebeurt meestal in samenwerking met de arbeidsauditeur. Er is in sommige parketten behoefte aan meer feedback vanwege de Dienst Mensenhandel, die een nog actievere rol zou kunnen spelen naar het parket toe. Het parket van Hasselt heeft in samenwerking met het Arbeidsauditoraat, een 'vademecum mensenhandel' uitgewerkt, een draaiboek voor de gerechtelijke onderzoeken tegen bars. Het parket hecht veel belang aan de aansturing van de politiediensten door het stellen van duidelijke prioriteiten en doelstellingen en via een projectmatige aanpak en feedback vanwege het parket. De symbiose met het Arbeidsauditoraat en de sociale inspectiediensten blijkt van groot belang in de beheersing van de prostitutie, waarbij ook andere instanties dienen te worden betrokken, met name het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, dat terzake een wettelijke opdracht heeft en de gespecialiseerde onthaalcentra. Via het rechercheoverleg in het raam van de COL 12/99 vindt er in toenemende mate sturing en coördinatie van de politionele onderzoeken plaats door het parket.

3. VOORTZETTING VAN HET ONDERZOEK

Inzake mensensmokkel werden een aantal werkvergaderingen gevolgd bij Europol en Interpol. Aangezien in de loop van het toezichtsonderzoek duidelijk werd dat ook inzake mensenhandel qua nationaliteit heterogeen samengestelde dadergroepen actief zijn en een significant aantal prostituees afkomstig is uit het buitenland, is internationale samenwerking ook in deze materie onontbeerlijk.

Het Vast Comité van Toezicht zal in de komende maanden dan ook nagaan in welke mate de relaties met Europol en Interpol vruchtbaar zijn inzake mensenhandel en in het bijzonder prostitutie, alsook hoe de inbreng van de Belgische politiediensten in deze materie er wordt geëvalueerd.

Opvolgingsonderzoek lijkt opportuun en zal dus worden gevoerd naar de bestrijding van mensenhandel in het raam van privé-prostitutie, escort en het aanbieden van meisjes in drankgelegenheden, een fenomeen dat zich ook in Nederland blijkt af te tekenen.

Noten

¹ Dossier nr. 16740/2000.

² Zie Activiteitenverslag 2001 van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten, Parl. St., Kamer, 2001-2002, nr. 2041/002 en Senaat, 2001-2002, nr. 2-1277/2, Deel II, p. 574-640.